

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ
МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИДА

Ўзбекистон Компартияси Мажлиси қурувчиларининг мурожаатига жавоб қилиб, ишлаб чиқариш соҳасидаги бунёд бўлиб кетган қурувчилар ўрнини қайта тиклашга қаратилган ишларни бажариш юзасидан қўйилган вазифаларни қўлдан чиқариб қўйишга ҳеч қандай ҳақ қилмаслигини айтиб ўтди.

АМУ—БУХОРО КАНАЛИ ҚУРУВЧИЛАРИНИНГ
ЎЗБЕКИСТОН ССР СУВ ХҲЖАЛИГИ
МИНИСТРЛИГИГА ҚАРАШЛИ БАРЧА ҚУРИЛИШ
ТАШКИЛОТЛАРИГА
МУРОЖААТИ

АМУ—БУХОРО КАНАЛИ
ЎЗБЕКИСТОН СОВЕТ
МИНИСТРЛИГИГА ҚАРАЙ
ТАШКИЛ
МУРО

белгилар берган, сугориларнинг
ерларин янада қонгайтириш
ҳақида пахта ва бошқа қилш
хўжалик экинларининг ҳосилда
лигини оширишни кўзда тутган
Совет Иттифоқи Коммунистик пар
тияси XXII съездининг қарорлар
дан руҳланган Аму — Бухоро
нали қурилишининг ишчилари,
жерен-техник ходимлари ва х
матчилари ўз зиммаларига о
рилган социалистик мажбури
ятлар ва республикамизда

Аму — Бухоро канали қурувчи-
лари ўз кучлари билан қурилиш
монтаж ишлари йиллик планининг
декабргача адо этиш ва йил охи-
ригача қўшимча равишда 1 мил-
лион сўмлик ишларни бажариш

Шу мақсадда биз қўйидаги ишларни амалга оширамыз:

Ҳар бир экскаватор қовшини бир кубометр ҳажмдаги сифи билан йилга 150 минг кубометр гача, 1963 йилнинг иккинчи ярмида эса ҳар бир бульдозер билан кам деганда 50 минг кубометр тў

роқ қазимиз;
Ил охиригача 9,5 минг куб
метр ҳақмида бетон ва темир-бет
ётиқизамиз;
Меҳнат унумдорлигини бирин
ярим йилда эришилганига нис
тан 3 процент оширамиз;
Механизация даражасини оши
риш ва материаллардан ишчи
қўлини билан фойдаланиш ҳисоб

ДИН РАСК М

ядро қуроли синовларини тақ-
лаш тўғрисидаги Шартномани
золаш учун бугун Москвага кел-
ди. Раск билан бирга АҚШни
бошқа давлат арбоблари ҳам к-
дилар.

МОСКВА, 3 август. (ТАСС). Буюк Британия ташки ишлар министри лорд Хьюм атмосферада, қосмосда ва сув остида ядро қурбониларини тақиқлаш тўғрисида Шартномани имзолаш учун бутун Москвага келди.

У ТАН МОС
Бирлашган Миллатлар Ташк
лотининг бош секретари У Тан

августда Москвага келди. У, яд
синовларини тақиқлаш тўғрисида
ги Шартномани имзолаш марос
мида ҳозир бўлади.

тель хўжалиги структураси ва уни бошқариш принциплари қишлоқ маданий ҳаётига, да-
и ш л а р и н и механизациялаш
ўитлардан фойдаланишга таа-
луқли кўп саволлар бердила.
Мехонлар ҳамма саволларига б

тафсил жавоб олдилар. Мехмуд дўст мерсблар уларга қишлоқ клубини, болалар богчасини, радиоузел, телефон станциясини пахтазор ва шолিপояларни кўрсатдилар.

Ҳозир биз Ганада қишлоқ хўжалик кооперациясини ривожлантириш моқдамиз ва шу сабабли Ўзбекистон

Кечкурун меҳмонлар «Пахтакор» командаси билан Япония миллий терма командаси ўртасидаги халқаро футбол матчи томочиликчи.

Ганалик меҳмонларнинг ўзбекистонда бўлган учинчи кунини Тошкент туңжимачилик компаниясини бошқариб кўриш билан бошланди. Йилга 212 миллион метр газлама ишлаб чиқараётган бу корхонанинг иши республика саноатининг тегиб ўсиб бораётганини кўрсатувчи яна бир қол намуна бўлди.

Делегация аъзолари директо кабинетда комбинатнинг етакчи мутахассислари ҳамда партия ва касаба союз ташкилотларининг раҳбарлари билан учрашди. ular кўп нарса билан — фабрикаларнинг техника жиҳатидан жиҳозланиши билан ҳам, тўқимачиларнинг меҳнат шароити билан

лар корхонанинг маданий-маиш
муассасаларини ҳам бориб кўр
лар.

Тўқимачилар делегация аъзо
ри билан хайрлашар эканлар, ян
хаёт қўраётган, мустанлакачили
на қарши, бутун дунёда тинчли
учун актив курашяётган меҳнат
вар Гана халқига самимий сано

Ч Е К А Н Н А

ДАЛА ИШЛАРИ КУНДАЛИГИ

Ҳозирги вақтда ҳосилнинг тақдири сувчи билан механизатор қўлидадир. Колхоз ва совхозларнинг раҳбарлари, ўртоқлар, энг тажрибали пахтакорларни суғориш ишларига жалб этингиз, уларнинг кундузи ҳам, нечаси ҳам ишлашни уюштирингиз, сувдан фойдаланиш устидан қаттиқ назорат ўрнатингиз. Тунги суғориш гоёт самарали эканлигини эсда тутиш керак. Шу сабабли, тунги сменалардаги сувчиларнинг самарали ишлаши учун аниқса яхши шaroит яратиб берингиз, уларнинг меҳнатига ҳақ тўлашда рағбатлантирувчи системани кенг қўлланингиз, кишиларга эътибор ва ғамхўрликни кучайтирингиз.

(Ўзбекистон КП Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ва республика Министрлар Советининг Мурожаатидан).

«КИЗИЛ ЎЗБЕКИСТОН» ЖАМААТИ

«МАШИНАЛАР РЕМОНТСИЗ, УЧАСТКАЛАР ҚАРОВСИЗ»

Бўка ишлаб чиқариш бошқармасидаги ҳўжаликларда машина теримиға тайёргарликнинг қонқарсиз бораётганлиги газетанинг шу йил 25 июлдаги сониде юқоридеи сарлаҳа остида босилган мақолада тақид қилинган эди. Ўзбекистон КП Тошкент қишлоқ олабаст партия комитети ундаги фактлар тўла тасдиқланганлигини редакцияға маълум қилди. Қишлоқ олабаст партия комитети Бўка ишлаб чиқариш бошқармаси партия комитетиға «Машиналар ремонтсиз, участкалар қаровсиз» сарлаҳали мақолаи муҳокама қилиш ва унда қўрилган камчиликларни тезда бартараф этиш чораларини кўришни топишди.

Шу муносабат билан Оқўрғон, Бекобод, Юқори Чирчиқ, Каланин, Урта Чирчиқ ва Янгийўл ишлаб чиқариш бошқармаларида ҳам машина теримиға тайёргарликнинг борлини ишлаб чиқариш партия комитетларида муҳокама қилинади.

15 МИЛЛИОН ПУД УЧУН!

ОХИРГИ БОШОҒИГАЧА

Самарқанд ишлаб чиқариш бошқармасидаги Навоий номли колхоз ғаллакорлари давлатта 870 центнер бугдой, 490 центнер арпа топишди, ғалла тайёрлаш планини ошири билан бежаришди.

Ҳали далада ҳосил қўп. Ғаллакорлар қолган ҳосилни охиригига босқичиға йиғиштириб олиш чораларини кўрмоқдалар. Айниқса, Султон Сувонов, Пўлат Шомуродов, Саид Сувонов каби комбайнчилар ҳар кун

18-20 гектар майдондаги ғаллаи ўриб бошқаларға намуна кўрсатмоқдалар. Ҳосили Янгийўл олинган майдонлар бир йўла сомондан тозалаб кетилмоқда.

Райондаги Охунбоев номли, «Октябрь» колхозларида ҳам ғалла ўриш-йиғиш қизгин давом эттирилмоқда.

А. РАҲАБОВ, И. ЎЛМАСОВ. «Кизил Ўзбекистон» мухбирлар постининг аъзолари.

ТОШКЕНТ ОБЛАСТИ. ОҚЎРҒОН ИШЛАБ ЧИҚАРИШ БОШҚАРМАСИДАГИ «ЛЕНИНБОД» КОЛХОЗИНИНГ БАЛАХОНИМ НАЗАЗОВА БОШЛИК БРИГАДАСИ АЪЗОЛАРИ 80 ГЕКТАР ЕРНИНГ ҲАҚИ ТИШТИРИШ МАЖБУРИЯТИ ОЛГАНЛАР.

Улар ўз ваъдаларига яраша ишлаб, ҳамма майдонларда пахтадан мўл ҳосил етиштиришди. Суратда: Б. Назарова (ўнгда) ва бригада сувчиси Гулҳоним Мамедова ўртоқлар ўзани кўздан кечирмоқдалар.

А. Абалин фотоси.

кўза кўриниб турганлиги ва чеканка ўтказиш талаб қилинганлиги қарамай, бу табири ҳаддан ташқари кечитириб юборилган. Ҳатто 14-16 ҳосил шохин пайдо бўлган ғўзаларнинг ҳам асосий поиси ва ён шохларининг учини чилиб ташланмаётди. Бу билан ҳосилнинг кўпайиш тўқилишига, нўскаларнинг заиф бўлиб қолишига йўл қўйилмоқда.

Шуни унутмаслик керакки, ғўзани чеканка қилиш бирорта агротехника тадбирининг ўрнини босмайди, балки бу тадбирни тўлдиради. Асосий поининг ва ён шохларининг учини чилиб ташланган майдонларда ғўза туғунчаларини камдан кам тўқиди. Чунки бундай ғўзада озуға моддалари тегиш қалиб, туғунча ва нўскаларға нўска берилади. Натияжада нўскалар саломандор бўлади ва пахта барвақт очилади, сифати яхши бўлади, соғуш туғунчага териб олинадиган ҳосил кўпайди.

Бу йил анчагина майдонға пахтанинг тезлишар нави экилди. Бундай ерларда ҳар бир туғ ғўзада 12-13 тадан ҳосил шохин пайдо бўлган вақтда ўсимликни чеканка қилиш тавсия этилади. Чигит қайта ва неч экилган даладаги чеканкани икки марта ўтказиш фой-

далидир. Ғўзани кечитириб чеканка қилиш фойдасиз. Экинчи синари, уни чала-чулла ўтказиш ҳам, асосий поининг ва ён шохларининг учини ортқича чилиш ҳам зарарлидир.

Ғўзани машинада чеканка қилиш пастчилик ишларини механизациялашда муҳим омилдир. Бунинг учун «ЧВХ-4» маркали маҳсус машина бор. Бу машина ишчи жадаллаштиради. Шунга қарамай чилиш ишларини механизация воситаси билан ўтказиш юзасидан берилган топшириқ ҳар йили бажарилмай қолаётди. Бу йил бунга сира йўл қўйиб бўлмайди. Чеканка машинасининг ҳаммасини ишга солиш ва уларнинг қувватидан тўла фойдаланиш керак. Ҳосилни машинада териш учун акратилган майдонлардаги ғўзани албатта «ЧВХ-4» агрегатда чеканка қилиш зарур. Бундай ғўза калта бўғи бўлиб ўсади, ётиб қолмайди, ғўзалаб кетмайди.

Ўзбекистон КП Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ва Министрлар Советининг республикадаги барча пахтакорларға қарата чиқарган Мурожаатида айтилганидан, ғўза-

ни чеканка қилишда шалбонға йўл қўйиш сира ҳам мумкин эмас. Ўсимликларнинг ривожланиш даражасини эътиборға олган ҳолда ҳар бир далаға нисбатан табақалаштирилган тарзда иш кўриш зарур. Ўсимликнинг асосий поиси ва ён шохларининг учини чилиб ташлашни ғўзани суғориш, култивация қилиш, маҳаллий ўғит билан озиклантириш ва бошқа тадбирлар билан қўшиб олиб бориш керак.

Чеканкаға ҳар нимни ҳам қўявериб бўлмайди. Бу ишга тажрибали кишиларни ажратиш, уларнинг умумий ишларини учун ҳамма зарур шарт-шaroитни яратиб бериш керак. Агрономлар чекананинг сифатли ўтказилиши учун тинмай кўрашчилари, бу ишда пахтакорларға яқиндан ёрдам беришлари лозим.

Республикамиз пахтакорлари бу йил мамлакатта 3 миллион 566 минг тонна пахта етказиб бериш мажбуриятини олганлар. Ғўзани вақтида ва сифатли чеканка қилиш ана шу мажбуриятнинг муваффақиятли бажарилишини таъминлайдиган даражада мўл ҳосил етиштиришда гоёт муҳим аҳамиятга эгадир.

ЧИРОҚЛАР

Сокин тун. Дала жимжит. Фақат бўлиқ ғўзаларни шалбадада ишчилаштириш эшитилади. Ўзоқ-ўзоқларда митиллаб чироқ кўринади.

Пайкалда чап қўлида тошфонарь ушлаган бир киши эгата-эгат юрар, нимадирдир тўзатар эди. Бу — соқарини бошига чамбарак қилиб олиб, пешонасини қизил дурра билан маҳкам тангичан ёттиз беш ёшлардаги аёл — Ўлмасхон Ҳошимова эди.

Ўлмасхон Ҳошимова бир неча диллардан бўён сувчи. Бу тиниб-тиничмас аёлни ҳар доим далада — пахтазорда учратасиз. Қишлоқ кексаларининг «Ўлмасхонни онаси пахтазорда туққан» деган ҳазиломус гапларида ҳам жон бор. У ўзининг ҳалоқ меҳнати, ишчанлиги билан фақат «Ленинград» колхозидеги эмас, балки бутун Ҳўжабод ишлаб чиқариш бошқармасида катта обрў қозонган.

— Ҳозирги долзарб кунларнинг ҳар соати олтинга баробар, — дейди сувчи, — чунки эрта баҳордан бўён пешона тер тўқиб қилган меҳнатнинг натижасини саклаб қолиш ҳам, айққа чиқариб юбориш ҳам шу кунларнинг ҳар минутидан унумли фойдаланишиға боғлиқ. Ҳосилнинг тақдири ҳар томонлама сувчининг қўлида. Ғўзани тунда суғориш жуда фойдалани. Тунги сув ҳосил шохларини мустаҳкамлайди.

115 гектар ернинг ҳар гектаридан 35 центнердан «оқ олтин» етиштиришға аҳди-паймон қилган ўртоқ Тоҳир Турғунов бошлиқ 11-бригадада ғўзалар фақат тунда суғорилаётди. Бригадада иш эвено принципи асосида тақсир этилган. Бригаданинг тажрибали сувчиси Ўлмасхон Ҳошимова бошлиқ эвено аъзоларининг эса бу йилги аҳди 40 центнердан. Эвено ғўза-

лари бешиччи парваридан чиқарилмоқда. Ҳар тул ғўзадаги ишга-ишға кўскаларни кўриб кўзидеи қўйибди.

Ўлмасхон сувчи, эвено бошлиқига эмас, моҳир механик-ҳайдовчи қамалди. У бу йил машинаси бунқеридан хирмонга қамда 100 тонна пахта тўқиб мажбуриятини олиб, ғўза парварини ҳам шунга мослаб ўтказмоқда.

Т. АШУРОВ.

СУВЧИЛАР МАЖБУРИЯТИ

Бухоро ишлаб чиқариш бошқармасидаги «Янги турмуш» колхоз аъзолари бу йил 2474 гектар майдондан Ватанга 5345 тонна «оқ олтин» етказиб бериш мажбуриятини олганлар. Колхознинг 304 сувчиси ғўзаларни Муромжаат асосида қондириб суғориб, ҳосил учун курашга катта ҳисса қўшмоқдалар. Илгўр сувчилардан

Кенжам Мезоров, Жўра Муҳаммадиев, Толаб Олимов, Камол Йамоловлар ҳар кун 0,5-1 гектар ерни агротехника қондалари асосида сифатли суғормоқдалар. Бу тажрибали сувчиларнинг ҳар бири шу кунга қадар 90-100 гектар ерни суғорди. Қониб сув ичган ғўзалар йиғил-йиғил нўска топишмоқда.

Н. ОХУНЖОНОВ.

ЎЗ СЎЗИГА ҚИЛМАЙДИ АМАЛ

Бир бригадир нўтқ сўзлаб у кун. Деи: ушбу дамлар ҳосилға яқин. Сув ичса пайкаллар тоғиға қониб, Дур тақиб ғўзалар, йшнар-йшаниб.

Бебаҳо шу сувни тежаб сарфласан, Тоғи сув деман бу, бир бўлиқ нўска.

Шу сувдир ғўзанинг томирда қон, Шу сувдир «оқ олтин» бўлакан хирмон.

Шу сувни кун исроф айласа агар, Мўл ҳосил дамларни уша муқаррар.

Дейди-ю, ўзига назар солмас ҳеч, Ўғеки у сувни «тежар» эрта-кеч.

Айланиб даласин боқсангиз бирон, Йўла-йўл сув тошган уватлар ботқоқ.

Шолиқор сингари қўлоб-қўлоб сув Шунчадиқ бўлурда, бўлса исроф сув.

У доим мамлисда валақлар ҳар гал Ўз-чи, сўзига қилмайди амал.

Ж. АСОМИДИНОВ.

М. Воробейчиков чизган расм.

МУНАВВАР—ПЕШҚАДАМ

Мунавварнинг фермага келган эгиндигиға икки йил бўлди. 8-сентябрда ўқиб юрган чоғларидаёқ ҳар кун уни фермага етказилайди. Ҳар кун куч соғувчилик касбига бўлган меҳри эди. Сут соғиш касбининг у олаш Лолахон Қўрбонаовдан ўрганбди олди. 1961 йилнинг май ойлари эди. 8-сентябр аёло баҳо билан тамомлаган Мунаввар фермага мустақил иш бошлади.

Совхоз маъмурияти комсомол қизга ишона билидирб унга 12 соғин синари топишди. Дастлабки ойларда у жуда қийналишди ҳам, у 12 синари ҳар кун 5 мартадан озиклантириш, сув бериш ва ишхон уларни қўл билан соғиш керак. Қўллар Мунаввар ҳақида гапиринганда «у фермадан кети қолса керак, жуда қийналиб кетди» деб юришди.

Йўқ, фермадан кетиб қолмади. Тақрибли чорвадор Тоғиқон Со. бирова, Лолахон Қўрбонаов, Олиахон Ҳўжақуловлар тақрибаси.

А. ЭРҚАБОВ.

ЎЗБЕК АДАБИЁТИНИНГ ИЛМӢЙ ТАРИХИ

Ўзбек адабиёти кўп асрли таркиёт тарихига эга бўлган бой адабиётлардан биридир.

Совет адабиётшунослари ўзбек халқининг ўзоқ асрлар давомида яратган бой адабий меросини тўла-тўли, текшириб ва марксизм методология асосида ўрганиш бўйича кўп йиллардан бўён жиддий иш олиб бормоқдалар. Жиддий текширишлар ва ўрганишлар асосида 1941—1945 йилларда икки томли, 1961—1962 йилларда тўрт томли «Ўзбек адабиёти хрестоматияси» нашр қилинди: Е. Э. Вертельс, С. Айний, Олим Шарофидинов, В. Зоҳидов, А. Хайитметовларнинг А. Навоий ҳақидаги монографиялари, Б. Абдуллаевнинг «XVII—XVIII асрларда Хоразмда ўзбек адабиёти», Г. Каримовнинг «Муқимий ва унинг давр адабиёти» номли йирик илмий текшириш ишлари, конкрет шоирлар ижодини ёритувчи ўнлаб қисқача очерк ва портретлар, ўрта мактаблар учун ўзбек адабиёти тарихи дарсликлари майдонга келди. Буларнинг ҳаммаси, баъзи бир камчилик ва етишмовчиликлардан қатъи назар, адабиётини тарихини ўрганиш йўлида ютуқларимиз бўлиб, ўзбек адабиёти тарихини яратиш учун замин ҳозирлади.

Ана шунинг дастлабки натижаси ўлароқ 1963 йилда «Ўзбек адабиёти тарихи»нинг 1-томини босилиб чиқди. Бу дарслик республикамиздаги университетлар ва педагогика институтларининг филология факультетлари учун дарслик сифатида мўълажалланган бўлиб, у илмий асарлардан XVII асрларга қадар бўлган ўзбек адабиётини қамраб олади.

Китоб автори Н. Маллаев ўзбек адабиётининг бой тарихини, ўзига хос таркиёт йўлини изчил ва тўла ёритишға алоҳида эътибор берган.

Н. Маллаевнинг «Ўзбек адабиёти тарихи» китоби ўзоқ тарихга эга бўлган ўзбек адабиёти халқимизнинг азоб-уқубатларига, меҳнати ва курашига ҳамдард, кўмакчи ва мададкор бўлиб ривожланганлиги ҳақида, адабиётининг миф ва афсоналардан қаҳрамонлик эпослари сари, жўн соддаликдан гўзал соддалик сари, кейинча романтик маҳкумликдан конкретлик сари жиддий идеология курашлар жараёнида ўсиб, ривожланиб борганлиги ҳақида изчил билим беради.

Ўзбек адабиёти тарихи эраиздан кўп асрлар олдинги қадимги

адабий ёдгорликлардан бошланади. Ана шу қадимги ёдгорликлар Н. Маллаев томонидан ўзбек адабиёти тарихи фанининг предметига айлантирилди ва улар гоёвий-баъний жиҳатдан кенг таҳлил қилинди.

Қадимги адабий ёдгорликлардан сўнгги ўзбек адабиёти китобида X—XI асрлар адабиёти, XIII аср ва XIV аср бошлари адабиёти ва XIV аср ўрта-ларидан XVII асргача ўзбек адабиёти сингари даврларға бўлиниб таҳлил этилган.

X—XVII асрдаги ўзбек адабиётини бу тарзда даврлаштиришда баъзи бир ноанқилликлар ва шубҳали ўрнлар бор. (Биз бу ҳақда кейин гапирамиз). Аммо, бундан қатъи назар, автор ҳар учала давр адабий ҳаётидаги муҳим тенденцияларни ҳам, шу даврларда илмий ижодини ҳам илмий асосда ёритиб берган. Автор ўз китобининг «X—XII асрлар адабиёти» қисмида бу даврда дариётгоҳ тўлима яратилган адабиётға гоёт маъмулдор обзор беришдан ташқари, эски ўзбек тилида яратилган дидактик ва диний-мистик адабиётнинг ўзига хос хусусиятларини ҳам чуқур очди. Хусусан, «Ҳўтадгу биллик», «Ҳўбатул ҳаққон» каби асарларнинг гоёвий-тематик ва баъдий хусусиятларини тегиш таҳлил қилди.

Китобда ўзбек адабиётининг XIV—XVI асрлардаги таркиётини, бойлиги ва ранг-баранглигини кўрсатишға айниқса катта эътибор берилган. Бу даврдаги ўзбек адабиётига берилган обзорда «Муҳаббатнома», «Таашуқнома», «Даҳнома» каби асарлар мисолида нома «нарининг дастлабки вақтлардаги ишқий-шеърый мантиблар йиғинидан лиро-эпик дoston даражасига қадар ўсиб чиққанлиги, Амрий, Яқиний, Аҳмадий каби шоирлар ижодида масал-мунозара жанрининг шаклланиб, ривожланганлиги, эпик поэзияда фалсафий-таълимий, ишқий-романтик, тарихий, қаҳрамонлик дostonлари каби, лирик поэзияда ғазал, рубойи, мухаммас, мусаддас, мусамман, мустаҳзод, муаммо, соқийнома, қасида, туюқ каби формалар ва жанрлар таркиётга етганлиги, шунингдек кўпалаб адабий-танқидий асарлар яратилганлиги яхши ёритиб берилган.

Автор китобнинг «XIV асрлар адабиёти» қисмида Хоразмий, Қўтб, Сайф Сароий, Дўрбек, Атоий, Саккоий, Лўтфий, Навоий, З. М. Бо-

ТАНҚИД ВА ТАҚРИЗ

бир, Муҳаммад Солиҳ, Майлисий, Хўжа каби ўзбек шоирлари ва Саъдий, Ҳофиз, Жомий, Фўзулий каби улўғ наоминдалар ҳаёти ва ижоди ҳам махсус адабий портретларда ва баъзан қисқа очеркларда баён қилинган.

Матлубики, юқоридеи саналган ўзбек шоир ва адибларнинг айримлари ҳақида адабий-танқидий материаллар жуда аз. Шунинг учун Н. Маллаев Амрий, Яқиний, Қўтб, Сайф Сароий каби шоир-адибларнинг бир қанча асарлари ҳақида ўзининг бевосита кузатишлари, текширишлари ва тақлилари асосида фикр юритган. Хоразмий, Дўрбек, Лўтфий, Навоий, Бобир, Майлисий каби шоирларнинг ҳаёти ва ижодини ёритишда эса, у бир томондан, адабиётшуносликнинг маънавий ишларға асосланганлиги, уларға ижодий ва танқидий ёндашди. Таҳлил қилинаётган шоир ижодининг энг характерли гоёвий-тематик ва баъдий хусусиятларини очинта алоҳида эътибор берилади.

Н. Маллаев XIV—XVI асрлар ўзбек адабиётининг илгўр атоқли наоминдалари ижодиға ҳам ўтмиш адабий меросдан фойдаланиш ҳақидаги марксизм-ленинчи таълимот асосида ёндашди. Шунинг учун ҳар бир шоир ижодидеи илгўр тенденцияларни ҳам, чагарланган томонларини ҳам объективлик билан баҳолашға муваффақ бўлади. Масалан, Алишер Навоий лирикаси ҳаётга маънавий, севги ва вафодорлиқни улуғлаш, эгрилик ва ёлгончиликни фой қилиш, адолатсизлик ва эолмонликка нафрат, зожидлик ва таркидунчиликни рад этиш каби прогрессив гоёвий мотивлар бойлигини ёритиш билан бирга, «Навоийнинг шикоятчи, ғазаб ва нафрат ижтимоий-тарихий моҳияти билан маҳдудлиги... нажот йўлини тополмаган шоир баъзан тақдир «олдида оқиб бўлиб қолди» шунинг ҳам қайд қилинди. Еки Дўрбекининг «Юсуф ва Зулайхо» дostonини таҳлил қилаётганда ҳам ундаги икки томонламалиқни — дунёвий, ҳаётий мотивлар билан илгўр мотивларнинг аралашиб кетганлигини, «қачон «муҳаббат», «жаброн» ва «Рўҳул амин» нига тўша, Юсуф оқиб ва

нотавон, ўз тақдирининг томошабини бўлиб қоллишни, қачон Юсуф мишға тўша, курашға отланса, улар четта чиқлишни» ҳам тўғри кўрсатади. Хўлас, олимнинг маънавий мерос намуналарига ана шу тарзда чуқур марксизм методология асосида ёндашди таҳлил қилинаётган асарларнинг ютуқ ва камчиликларини, кучли ва кучсиз томонларини тўғри кўрсатишға йўл очади.

Китобнинг илмий қимматини оширувчи фазилатлардан яна бири шунданки, автор ҳар бир шоир ижодининг ўзбек совет адабиётшунослигида ва умуман шарҳуносликда ўрганилиши тарихига ҳам қисқача обзор бериб ўтди. Шу маънода китоб маънавийлик, адабиёт тақдирининг тарихи бўйича ҳам муайян тасаввур бера олади.

«Ўзбек адабиёти тарихи» китобида Н. Маллаев XIV—XVI асрларда илаб ижод этган прогрессив шоирларнинг санъаткорлик маҳоратини ёритишда ҳам яхши ютуқларға эришган.

«Ўзбек адабиёти тарихи» китобида баъзи бир камчиликлар ҳам бор. Автор Хоразмий, Қўтб, Сайф Сароий каби шоирлар ижодини «XIV аср ўрта-ларидан XVII асргача бўлган адабиёт» қисмида баён этди. Ваҳоланки, бу қисмдаги ижтимоий-сўсий ва маънавий ҳаёт обзорда марказлашган йирик феодализм ҳаётини баён бўлганлиги, Шунинг учун ҳам бу қисмда XIV асрдаги Олтин ўрда адабиёти вақиларининг киритилиши сабабли равшан бўлмади қолган. Бизнингча, Олтин ўрдадаги ўзбек адабиётининг наоминдаларини марказлашган йирик феодализм ҳаётини вужудға келтуришда давр ўзбек адабиётига киритиш ва уларнинг асарларини дунёвий адабиётнинг биринчи босқичидаги асарлар сифатида таҳлил қилиш маъқулоқ бўлар эди. Яна шунинг айтиш керакки, дарслик 1957 йилда нашр этилган программа асосида ёзилган. Бу программада XV аср шоирларидан фақат Атоий, Саккоий, Лўтфий, Навоий ижодини монография плавда баён қилиш кўзда тутилган эди. Шунинг учун дарсликда ҳам шу шоирлар ижоди алоҳида дала-алоҳида ёритилди-ю, Амрийни ёки Яқиний кабилар ижоди ҳақида умумий обзорда маълумот бериб ўтилди, холос. Ваҳоланки, Навоийга қадар бўлган ўзбек адабиётининг таркиётининг, ундаги ёллар

ва жанрларнинг ранг-баранглигини, ижтимоий мотивларнинг характерини ва ифодаланган формаларини ёркин тасаввур қилишда Амрий ва Яқинийлар ижодини монография плавда ёритиш гоёт муҳим аҳамиятга эга. Саккоийнинг Улўбек ҳақидаги қасидалари бу жанр таркиётинида ўзига хос ўрнни тутсада, унинг ғазаллари Лўтфий, Атоий ғазаллари ёнида ўзининг оригиналлиги ва янгичилиги билан алоҳида ажралаб турмайди.

Юқоридеидагилардан ташқари, дарсликда баъзи бир рақамларда ноанқилликлар ҳам мавжуд. Масалан, китобнинг 412-бетидеи Шоҳрухнинг вафот этган йили 1447 ўрнига 1477 йил деб кўрсатилди. 604-бетда Лўтфийнинг «Зафарнома»сининг ҳажми 70 минг байт деб кўрсатилди. «Мақолиқеи нафос»нинг танқидий тексидеи эса бу миқдор 2 минг байт деб кўрсатилган.

Айрим камчилик ва хатолардан қатъи назар, олий мактаблар учун «Ўзбек адабиёти тарихи» (энг қадимги даврдан XVII асргача) дарслигини пайдо бўлиши маънавий-адабий ҳаётимизда катта воқеадир. Бу китоб КПСС XX съезидан сўнг ўзбек адабиётшунослигининг ҳам янги таркиётини босқичига кўтаришганлигини яна бир шаҳодатидир. ЎзССР Фанлар академиясининг илмий сессиясида Н. Маллаев бу йирик асари асосида диссертация ёндади. Илмий сессия унга бир овоздан филология фанлари доктори унвонини берди.

Н. ШУҚРОВ, Б. ВАЛИХҲАЕВ, филология фанлари кандидатлари.

Машғал бўлиб қолайлик

(ХОРАЗМ ПАХТАКОРЛАРИГА)

Хорманлар бевос суриб, мардлар, майдон устиға. Мўрабон будоси, дўстлар, машғал деган кўтлўр ном. Қўллар кўрағимларда, хизматлар жон устиға, Сўзалари ғазал қилиб сизга келтирдим салом!

Марказном Пленуми қўлларға қўрол берди, Комсомолда парвозлар дилларға хушхўл берди. Комсомолнинг гуллари, партияға, Ватанға, Қўша-қўша зафарлар порлоқ истиқбол берди.

Мардининг сўз қатъидир — айтганидан қайтмайди, Меҳнатда кўрсатар лабиз-эътиборини.

Минг тўсиқ енгади-ю, бирор сабаб айтмайди, Меҳри билан улўлаб халқини, дёрини.

